

Warszawa, 29-01-2025 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur

KMP.571.9.2024.ML

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji
Aresztu Śledczego w Lublinie**

I. Mandat Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur

1. Zgromadzenie Ogólne ONZ 18 grudnia 2002 r. przyjęło Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej: OPCAT)¹.

2. OPCAT ustanowił system regularnych wizyt prewencyjnych w miejscach pozbawienia wolności. Wizyty te są przeprowadzane przez niezależne organy: Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)² i krajowe mechanizmy prewencji. W Polsce funkcję krajowego mechanizmu prewencji wykonuje Rzecznik Praw Obywatelskich za pomocą funkcjonującego w Biurze RPO Zespołu – Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm)³.

3. KMPT ma dostęp do wszystkich „miejsc zatrzymań” w rozumieniu OPCAT. Są to wszystkie miejsca pozostające pod jurysdykcją i kontrolą państwa-strony, gdzie przebywają lub mogą przebywać osoby pozbawione wolności na podstawie polecenia

¹ Zob. Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192). Nazwa w języku angielskim: Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

² Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (SPT), <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/spt>.

³ Zob. art. 1 ust. 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264).

organu władzy publicznej bądź za jego namową, zgodą lub przyzwoleniem⁴. Z kolei przez „pozbawienie wolności” OPCAT rozumie „jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiegokolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej”⁵.

4. Wizytacje KMPT są niezapowiedziane. W czasie wizytacji członkowie KMPT mają dostęp do wszystkich pomieszczeń, instalacji i urzędzeń, mogą odbyć poufną rozmowę z wybraną przez siebie osobą (zarówno osobą pozbawioną wolności, jak i członkiem personelu lub inną osobą), mają dostęp do dokumentacji i nagrań z monitoringu wizyjnego⁶. Mają też prawo rejestrowania dźwięku lub obrazu w miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności, za zgodą osób, które będą rejestrowane⁷. Spostrzeżenia KMPT opierają się więc na różnych źródłach, m.in. własnych obserwacjach, przeprowadzonych rozmowach, analizie dokumentacji i zapisów monitoringu⁸.

5. Wizytacja KMPT w miejscu pozbawienia wolności ma charakter zapobiegawczy i stanowi uzupełnienie prac SPT. Krajowy Mechanizm nie jest organem śledczym. Nie rozpatruje też skarg⁹. Celem wizytacji KMPT jest identyfikowanie czynników zwiększających ryzyko wystąpienia tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego i poniżającego traktowania albo karania osób pozbawionych wolności oraz przedstawienie zaleceń mających na celu ich wyeliminowanie.

6. Formułując swoje wnioski i zalecenia, KMPT bierze pod uwagę międzynarodowe standardy praw człowieka, w szczególności standardy ONZ¹⁰.

7. Podstawą systemu zapobiegawczego stworzonego przez OPCAT jest dialog między KMPT i odpowiednimi władzami, zmierzający do poprawy sytuacji¹¹.

8. Osoby i organizacje, które zdecydowały się na przekazanie Krajowemu Mechanizmowi informacji, nie mogą ponieść z tego tytułu jakiegokolwiek sankcji lub

⁴ Zob. art. 4 ust. 1 OPCAT.

⁵ Zob. art. 4 ust. 2 OPCAT.

⁶ Zob. art. 20 OPCAT.

⁷ Zob. art. 13 ust. 1a ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

⁸ Szczegółowy opis metod pracy KMPT można znaleźć w raportach rocznych RPO z działalności KMPT. Zob. np. Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2020 r., Część II – Jak pracuje KMPT?

⁹ Zob. Dziewiąte Sprawozdanie Roczne SPT z 22 marca 2016 r., CAT/OP/C/57/4, Aneks do sprawozdania, część II, p. 6. Zob. również publikację Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka pt. „Preventing Torture. The Role of National Preventive Mechanisms. A Practical Guide”, Professional Training Series No. 21, United Nations High Commissioner for Human Rights, Nowy Jork i Genewa 2018, s. 4-6.

¹⁰ Zob. art. 19 pkt b OPCAT.

¹¹ Zob. art. 22 OPCAT.

uszczerbku, niezależnie od tego, czy udzieliły KMPT informacji prawdziwej lub fałszywej (zakaz represji)¹².

II. Wprowadzenie

9. W dniach 8–10 maja 2024 r. przedstawiciele KMPT przeprowadzili wizytację Aresztu Śledczego w Lublinie (dalej także: Areszt, jednostka). Wizytacja miała charakter tematyczny i skupiona była na ocenie warunków, w jakich przebywają kobiety pozbawione wolności.

10. W skład zespołu wizytującego wchodził: Justyna Jóźwiak (dr nauk społecznych w zakresie socjologii) oraz Magdalena Laskowska i Paweł Borkowski (prawnicy).

11. W czasie wizytacji przedstawiciele KMPT odbyli wstępną rozmowę z mjr. Adamem Ćwikłą – Zastępcą Dyrektorki Aresztu Śledczego w Lublinie, dokonali oglądu wybranych przez siebie pomieszczeń placówki i terenu zewnętrznego, przeprowadzili poufne rozmowy z osobami pozbawionymi wolności i funkcjonariuszami, zapoznali się z prowadzoną na miejscu dokumentacją i nagraniami monitoringu.

12. Na koniec wizyty delegacja KMPT przekazała swoje wstępne uwagi mjr. Adamowi Ćwikle – Zastępcy Dyrektorki Aresztu Śledczego w Lublinie oraz por. Emilowi Omelczukowi – Kierownikowi Działu Ochrony Aresztu Śledczego w Lublinie.

13. Po zakończeniu wizytacji przedstawiciele KMPT dokonali analizy przekazanej przez władze jednostki dokumentacji.

14. Niniejszy raport sygnalizuje problemy systemowe, wymagające zmiany obowiązującego prawa (pkt IV), oraz obszary wymagające ulepszeń, istotne z punktu widzenia prewencji tortur i innych form okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania (pkt V).

III. Charakterystyka placówki

15. Areszt Śledczy w Lublinie jest jednostką penitencjarną przeznaczoną dla mężczyzn oraz kobiet. Pojemność jednostki wynosi 1036 miejsc w 11 oddziałach mieszkalnych, spośród których dwa oddziały przeznaczone są dla kobiet. Z uwagi na niewystarczającą liczbę miejsc dla kobiet w dwóch stałych oddziałach żeńskich, część kobiet przebywała w celach na oddziałach męskich. W jednym z oddziałów żeńskich jedną z cel przeznaczono dla tymczasowo aresztowanych mężczyzn. W czasie wizytacji w Areszcie przebywało 139 kobiet i 758 mężczyzn.

¹² Zob. art. 21 ust. 1 OPCAT.

16. Nadzór nad oddziałami, w których przebywają kobiety w czasie wizytacji, sprawował mjr Adam Ćwikła – Zastępca Dyrektorki Aresztu Śledczego w Lublinie.

17. Największą celą dla mężczyzn była cela 10-osobowa, natomiast dla kobiet była to cela 7-osobowa.

18. W jednostce przebywać mogą tymczasowo aresztowane kobiety i mężczyźni, kobiety i mężczyźni skierowani do ośrodka diagnostycznego, wyodrębniono także oddziały zamknięte oraz półotwarte dla kobiet i mężczyzn odbywających karę po raz pierwszy. W Areszcie Śledczym w Lublinie przebywają także skazani mężczyźni, którzy realizują kształcenie w ramach studiów stacjonarnych nauk o rodzinie, na mocy porozumienia zawartego z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II. Zgodnie z przeznaczeniem określonym przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, jednostka jest przygotowana do przyjęcia tymczasowo aresztowanych kobiet i mężczyzn poruszających się przy pomocy wózka ortopedycznego¹³.

19. Areszt podlega Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Lublinie. Nadzór penitencjarny sprawuje Sąd Okręgowy w Lublinie, VI Wydział Penitencjarny i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych.

IV. Problemy systemowe

A. Powierzchnia cel mieszkalnych

20. Pomiar powierzchni wybranych cel mieszkalnych wykazał, że osadzeni mieli zapewnione 3 m² przestrzeni życiowej w przeliczeniu na jedną osobę (z wyłączeniem powierzchni kąpaka sanitarnego). Metraż ten nie spełnia standardów i zaleceń Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)¹⁴. Minimalny metraż celi zalecany przez CPT wynosi 4 m² (w przypadku cel wieloosobowych) oraz 6 m² (w przypadku cel jednoosobowych)¹⁵.

¹³ Zob. Przeznaczenie zakładów karnych i aresztów śledczych określone przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, dostępne na stronie: <https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka-przeznaczenie-zk-i-as>.

¹⁴ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), <https://www.coe.int/en/web/cpt/home>.

¹⁵ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2017 r., CPT/Inf (2018) 39, p. 59 i 67. Zob. również dokument pt. „Living space per prisoner in prison establishments: CPT standards”, 15 grudnia 2015 r., CPT/Inf (2015) 44. Zob. również wystąpienia RPO do Ministra Sprawiedliwości z 24 maja i 29 lipca 2016 r., KMP.571.5.2016.RK.

B. Liczba psychologów penitencjarnych

21. W Dziale Penitencjarnym zatrudnionych było 6 psychologów. Przy uwzględnieniu pojemności jednostki na jednego psychologa przypadało średnio ok. 173 osadzonych. Powyższy stan rzeczy spełnia standard opieki psychologicznej określony przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, zgodnie z którym na jednego psychologa powinno przypadać nie więcej niż 200 osadzonych¹⁶. Jednakże w ocenie KMPT standard ten jest zbyt niski i nie przekłada się na efektywność oddziaływań psychologicznych oraz utrudnia wykrycie i udokumentowanie psychologicznych śladów tortur i innych form złego traktowania¹⁷.

22. Z perspektywy tematyki wizytacji przeprowadzonej w Areszcie Śledczym w Lublinie należy przytoczyć stanowisko CPT, zgodnie z którym kobiety przebywające w więzieniu stanowią grupę o odrębnych potrzebach, zarówno biologicznych, jak i specyficznych dla płci. Niektóre osadzone kobiety również są szczególnie bezbronne ze względu na swoją sytuację społeczną i role kulturowe. Istnieje ryzyko, że specyficzne potrzeby kobiet zostaną zlekceważone, ponieważ stanowią one mniejszość wśród populacji osadzonych. Ważne jest, aby w kontaktach z osadzonymi kobietami wziąć pod uwagę szereg czynników, w szczególności: wszelkie formy przemocy fizycznej, seksualnej lub psychicznej, w tym przemoc domową, której mogły doświadczyć przed osadzeniem w więzieniu, wysoki poziom potrzeb w zakresie zdrowia psychicznego, wysoki poziom uzależnienia od narkotyków lub alkoholu, szczególne potrzeby w zakresie opieki zdrowotnej (np. w zakresie reprodukcji), obowiązki w zakresie opieki nad dziećmi i/lub ich rodzinami oraz wysoki poziom prawdopodobieństwa, że po zwolnieniu będą ofiarami wiktymizacji i porzucenia przez rodziny¹⁸.

23. Na potrzebę szczególnych oddziaływań i wsparcia psychologicznego wobec osadzonych kobiet będących ofiarami przemocy fizycznej, psychicznej i seksualnej wskazują także Reguły z Bangkoku (Reguła 41 i 42).

¹⁶ Zob. Zarządzenie Nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 14 kwietnia 2016 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych.

¹⁷ Zob. Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2021 r., s. 53-54. Zob. również wystąpienia RPO do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 17 maja 2016 r., 19 lutego 2019 r. oraz 10 listopada 2020 r., KMP.571.8.2016.

¹⁸ Zob. Women in prison, European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CPT/Inf (2018) 5, s. 1. Dostęp na stronie: <https://www.coe.int/en/web/cpt/women-in-prison>.

24. Dodatkowo Instrukcja nr 2 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 21 listopada 2018 r. w sprawie postępowania z osadzonymi kobietami (dalej: Instrukcja Dyrektora Generalnego w sprawie postępowania z osadzonymi kobietami) wskazuje, że oddziaływania wobec kobiet w zakresie opieki psychologicznej obejmują w szczególności: udzielanie wsparcia psychologicznego oraz monitorowanie stanu psychicznego; diagnozowanie obszarów problemowych i formułowanie zaleceń dotyczących ich korekcji; diagnozowanie sytuacji rodzinnej, wspieranie w utrzymywaniu relacji rodzinnych, w szczególności z małoletnimi dziećmi; pomoc w budowaniu sieci wsparcia społecznego; redukcja napięcia emocjonalnego (§ 3 Instrukcji).

C. Aktywność osób tymczasowo aresztowanych

25. KMPT ponownie odnotowuje także szczególną sytuację osób tymczasowo aresztowanych, które ze względu na brak możliwości podjęcia pracy czy innych konstruktywnych zajęć w ciągu dnia, większość dnia spędzają w celi mieszkalnej¹⁹. Z uwagi na reżim tego środka zapobiegawczego osoby tymczasowo aresztowane mogą mieć uniemożliwiony lub znacznie ograniczony kontakt z osobami bliskimi. Najczęściej aktywność tych osób ograniczała się do korzystania ze spaceru, choć co do zasady przysługuje im także dostęp do świetlicy oraz biblioteki.

26. Sytuacja tej grupy osób pozbawionych wolności nie odpowiada standardom przewidzianym w Europejskich Regułach Więziennych²⁰ oraz zaleceniom Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)²¹ i Podkomitetu ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)²².

27. SPT podkreśla, że programy zajęć dla osadzonych odgrywają ważną rolę w ich dobrym samopoczuciu i bezpieczeństwie w jednostce penitencjarnej. Wymuszona bezczynność zwiększa bowiem napięcie i może mieć poważne konsekwencje dla zdrowia i dobrego samopoczucia osadzonych, także dla przyszłej reintegracji po opuszczeniu zakładu. Skrajna i wymuszona całkowita nieaktywność w dłuższym okresie może stanowić niehumanitarne traktowanie²³.

¹⁹ Zob. Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2022 r., s. 87.

²⁰ Zob. Zalecenia Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych, przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 11 stycznia 2006 r. na 952 posiedzeniu delegatów, Reguły 25.1 i 25.2.

²¹ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2022 r., CPT (2022) 56, p. 54-55.

²² Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce w 2018 r., p. 86-87.

²³ Zob. Raport SPT z wizyty w Beninie w 2008 r., CAT/OP/BEN/1, p. 273.

D. Kontrola osobista dzieci

28. Obowiązujące przepisy w zakresie przeprowadzania kontroli osobistej osób odwiedzających osadzonych w jednostkach penitencjarnych²⁴ nie różnicują kontrolowania osób pełnoletnich i niepełnoletnich (w tym małych dzieci)²⁵.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej w piśmie do Dyrektorów Okręgowych Służby Więziennej z 26 lutego 2021 r.²⁶ zalecił, aby kontroli osobistej dzieci w wieku przedszkolnym dokonywali w pierwszej kolejności funkcjonariusze z personelu medycznego bądź też działu penitencjarnego (psycholodzy), jednak nie są to wytyczne wiążące. Nadto, w myśl art. 18 ust. 3b ustawy o Służbie Więziennej, w kontroli osobistej może uczestniczyć osoba wykonująca zawód medyczny, nie uwzględnia się przy tym ani obligatoryjności tej czynności, ani możliwości wyręczenia medyka przez psychologa²⁷. Zaznaczyć należy, że obie grupy zawodowe są w jednostkach penitencjarnych nieliczne i obciążone obowiązkami, wobec czego w praktyce w wielu przypadkach rozwiązanie to nie będzie stosowane²⁸. Niezrozumiałe jest także odniesienie powyższych zasad wyłącznie do dzieci w wieku przedszkolnym, podczas gdy dla dziecka starszego, w tym nieletniego np. z niepełnosprawnością intelektualną, tradycyjny model kontroli może być równie traumatyczny.

29. Brak szczegółowych regulacji dotyczących sposobu przeprowadzania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej kontroli osobistej nieletnich powoduje, że dochodzi do dowolności postępowania. Ponadto rozmowy prowadzone z funkcjonariuszami w kolejnych jednostkach wskazują, że nie znają oni powyższych wytycznych.

²⁴ Zasady dotyczące przeprowadzania kontroli osobistej osób ubiegających się o wstęp na teren jednostki penitencjarnej określają art. 18 ust. 3a i nast. ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz.U. z 2024 r. poz. 1869 ze zm.) oraz § 9 wydanego na jej podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 lipca 2023 r. w sprawie realizacji działań funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz wzoru protokołu z kontroli osobistej, kontroli pobieżnej oraz ze sprawdzania pojazdów lub ich ładunku (Dz. U. poz. 1522; dalej: rozporządzenie w sprawie kontroli osobistej). Generalną zasadą jest, że kontrolę osobistą przeprowadza co najmniej dwóch funkcjonariuszy tej samej płci co osoba kontrolowana, podczas nieobecności osób postronnych i osób odmiennej płci oraz w miejscu niemonitorowanym, niedostępnym w czasie przeprowadzania kontroli dla osób postronnych (art. 18 ust. 3b ustawy o Służbie Więziennej).

²⁵ Jedynie w § 9 ust. 3 pkt 9 rozporządzenia w sprawie kontroli osobistej wskazano, że na żądanie przedstawiciela ustawowego lub pełnoletniej osoby najbliższej, sprawujących opiekę nad małoletnią osobą kontrolowaną, kontrolę osobistą małoletniej osoby kontrolowanej przeprowadza się w obecności przedstawiciela ustawowego lub pełnoletniej osoby najbliższej.

²⁶ Sygn. BSW.500.1.2001.PM.

²⁷ Zob. Wystąpienie generalne ZRPO do RPD z 25 maja 2024 r., sygn. IX.517.508.2024.

²⁸ W przypadku widzeń odbywających się w soboty lub niedziele w wielu jednostkach psycholog czy służba medyczna w ogóle nie są obecni.

30. Przyjęte przez Komitet Ministrów dla państw członkowskich wytyczne dotyczące dzieci rodziców osadzonych w zakładach karnych wskazują, że „wszelkie kontrole bezpieczeństwa w odniesieniu do dzieci powinny odbywać się w sposób przyjazny dla dzieci, z poszanowaniem godności dzieci i ich prawa do prywatności, jak również z poszanowaniem ich integralności fizycznej i psychicznej, a także ich bezpieczeństwa. Jakiegokolwiek metody przeszukań o charakterze inwazyjnym w odniesieniu do dzieci, w tym przeszukania otworów ciała, powinny być zabronione”²⁹.

31. Warto podkreślić, że SPT po wizycie w Polsce w 2018 r. wyraził zaniepokojenie szerokim stosowaniem w jednostkach penitencjarnych kontroli osobistej z rozebraniem się do naga wobec osób odwiedzających, w tym dzieci. Podkomitet zalecił polskim władzom ograniczenie kontroli osobistej osób odwiedzających oraz dopilnowanie, aby w przypadku takich kontroli spełnione były kryteria konieczności, racjonalności i proporcjonalności. Ponadto wskazał, że w każdym przypadku, w odniesieniu do osób odwiedzających, należy unikać przeszukania otworów ciała i nie stosować ich u dzieci, zgodnie z zasadą 60.2 Zasad Nelsona Mandeli³⁰. Podkomitet wskazuje również na potrzebę wykorzystywania technologii w celu uniknięcia konieczności przeprowadzania kontroli osobistych³¹.

32. Powyższe uzupełnia CPT, wskazując, że: „Jeżeli istnieją poważne obawy dotyczące bezpieczeństwa (w oparciu o konkretne informacje) dotyczące konkretnego gościa, zamiast narzucania odwiedzającemu przeszukania rozbieranego można zorganizować wizytę zamkniętą i/lub wizytę nadzorowaną”³².

33. W ocenie KMPT kontrola osobista wobec dzieci powinna zostać zakazana, a czynności kontrolne powinny ograniczyć się do kontroli pobieżnej (przeprowadzanej w sposób przyjazny w bezpiecznym otoczeniu). W razie potrzeby dodatkowego sprawdzenia wykorzystywać należy odpowiednie urządzenia skanujące³³.

²⁹ Zob. Zalecenie CM/Rec(2018)5E Komitetu Ministrów dla państw członkowskich dotyczące dzieci rodziców osadzonych w zakładach karnych.

³⁰ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce w 2018 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, p. 111.

³¹ Zob. Raport SPT z wizyty w Gwatemali w 2023 r., CAT/OP/GTM/ROSP/1, p. 46-47.

³² Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2013 r., CPT/Inf (2014) 21, p. 106.

³³ Stowarzyszenie na Rzecz Zapobiegania Torturom (ATP) zachęca w swoich materiałach władze więzienne „do korzystania z odpowiednich alternatyw, takich jak sprzęt elektroniczny (promienie rentgenowskie), wykrywacze metali (...). Powinny być dostępne alternatywne metody przeszukania osobistego, które zastąpią przeszukiwanie z rozbieraniem i przeszukiwanie jamy ciała; na przykład aparaty rentgenowskie, portale do wykrywania metali, ręczne wykrywacze metali lub krzesła BOSS (skaner bezpieczeństwa ciała). Urządzenia technologii bezpieczeństwa powinny obsługiwać wszystkie tożsamości płciowe. W przypadkach, gdy jednostki penitencjarne nie mogą sobie pozwolić na taki sprzęt

E. Sytuacja osób transpłciowych

34. Zaniepokojenie Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur budzi brak systemowego rozwiązania dotyczącego warunków, w jakich przebywają interpłciowe i transpłciowe osoby pozbawione wolności. Pomimo sygnalizowania braku odpowiednich przepisów w kolejnych raportach powizytacyjnych sytuacja nadal nie uległa zmianie³⁴. Brak jasnych regulacji w tym zakresie prowadzi do zwiększonego ryzyka niewłaściwego traktowania osób pozbawionych wolności, a w konsekwencji odpowiedzialności państwa za niezapewnienie właściwych warunków w miejscu pozbawienia wolności³⁵.

F. Warunki higieniczne dla kobiet

35. W trakcie wizytacji ustalono, że liczba artykułów higienicznych dla kobiet wydawanych przez jednostkę w wielu przypadkach nie była wystarczająca. Zagadnienie to uznawane jest za problem o charakterze systemowym, gdyż przepisy krajowe w zakresie dostępu do artykułów higienicznych dla osadzonych kobiet pozostają nieprecyzyjne. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 2016 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych³⁶ wskazuje jedynie, że osadzonym kobietom wydaje się 1 sztukę pakietu higienicznego według zgłaszanych przez nie potrzeb.

Z kolei Instrukcja Dyrektora Generalnego w sprawie postępowania z osadzonymi kobietami zwraca uwagę, by w jednostkach penitencjarnych przeznaczonych dla kobiet zapewnić właściwe warunki higieniczne przez m.in. rozszerzenie asortymentu artykułów kantyny o wybrane środki higieniczne (§ 6 pkt 2 Instrukcji). Nie rozwiązuje natomiast problemu bezpłatnego dostępu do podpasek lub innych środków higienicznych dla kobiet, które nie posiadają środków finansowych oraz nie mogą liczyć na pomoc z zewnątrz.

i istnieje podejrzenie, że w jamach ciała ukryta jest kontrabanda, można wykonać badanie USG”, zob. https://www.apt.ch/sites/default/files/publications/Women%20and%20prison_Body%20searches_Analysis%20piece_v2.pdf.

³⁴ Zob. Raport KMPT z wizytacji w Zakładzie Karnym w Barczewie (KMP.571.13.2022) oraz Potulicach (KMP.571.5.2023) oraz przedstawione tam postulaty zmian systemowych.

³⁵ Zob. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 11 lipca 2024 r. w sprawie W.W. przeciwko Polsce, skarga nr 31842/20 (dot. niezapewnienia możliwości kontynuacji terapii hormonalnej), w którym stwierdzono naruszenie przez Polskę art. 8 EKPC, tj. prawa do poszanowania życia prywatnego. Trybunał podkreślił w tym orzeczeniu „szczególną wrażliwość skarżącej jako osoby transpłciowej pozbawionej wolności, znajdującej się w toku tranzycji, która wymaga zwiększonej ochrony ze strony państwa”.

³⁶ Dz. U. poz. 2224.

Problematyczny może okazać się także dostęp do ciepłej wody. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności³⁷ skazana kobieta korzysta co najmniej raz dziennie z ciepłej wody i dwa razy w tygodniu z ciepłej kąpieli (§ 27 ust. 4). Odstępstwa od zasad wykonywania kary pozbawienia wolności możliwe są jedynie wobec skazanych kobiet ciężarnych i karmiących (§ 24). W wizytowanej jednostce ciepła woda w celi dostępna była trzy razy w ciągu dnia, każdorazowo przez około 30 minut.

Niewystarczająca liczba środków higienicznych oraz brak stałego dostępu do ciepłej wody w czasie menstruacji mogą prowadzić m.in. do poważnych skutków: zdrowotnych (infekcje układu moczowo-płciowego, ból), psychospołecznych (piętno i poczucie wstydu) oraz ekonomicznych (ograniczona zdolność do zaangażowania się w pracę zawodową)³⁸.

Jednoznaczne w tej kwestii pozostają także standardy międzynarodowe³⁹, wskazujące, że kobiety pozbawione wolności powinny przebywać w pomieszczeniach uwzględniających szczególne potrzeby kobiet w zakresie higieny, tj. dostęp do bezpłatnych artykułów higienicznych, a także możliwość bezpiecznego usuwania artykułów zabrudzonych krwią⁴⁰.

Niezapewnienie kobietom przebywającym w więzieniu takich przedmiotów może samo w sobie stanowić nieludzkie i poniżające traktowanie, a w skrajnym przypadku tortury⁴¹.

G. Oferta edukacyjna dla kobiet

36. W trakcie wizytacji w Areszcie Śledczym w Lublinie Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur odnotował także systemowy problem braku możliwości kształcenia wyższego dla kobiet pozbawionych wolności. Areszt Śledczy w Lublinie na mocy porozumienia zawartego z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II oferował

³⁷ Dz. U. poz. 2847.

³⁸ Zob. Podsumowanie raportu pn.: A bloody problem: period poverty, why we need to end it and how to do it, s. 8. Dostęp na stronie: <https://kulczykfoundation.org.pl/uploads/media/default/0001/05/63f40c6daa0e66cc61a60928481788dc936a6db0.pdf>.

³⁹ Rezolucja ONZ w sprawie Reguł postępowania z kobietami pozbawionymi wolności oraz skazanymi, wobec których stosowane są kary o charakterze nieizolacyjnym (dalej: Reguły z Bangkoku) – Reguła 5.

⁴⁰ Zob. Women in prison, European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CPT/Inf (2018) 5, s. 4. Dostęp na stronie: <https://www.coe.int/en/web/cpt/women-in-prison>.

⁴¹ Zob. tamże; Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, A/HRC/31/57, 5 stycznia 2016 r., s. 8. Dostęp na stronie: <https://documents-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/000/97/PDF/G1600097.pdf?OpenElement>.

możliwość realizowania studiów wyższych dla skazanych mężczyzn. W każdym roku akademickim odbywała się rekrutacja na kilkanaście miejsc na określonym kierunku studiów.

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur z uznaniem przyjmuje stworzenie skazanym możliwości kształcenia na poziomie wyższym, co wyróżnia jednostkę nie tylko w kraju, ale również w skali międzynarodowej. Taka inicjatywa świadczy o głębokim zrozumieniu idei resocjalizacji i znacznie zwiększa szansę readaptacji skazanych w społeczeństwie. Jednakże biorąc pod uwagę, że wizytacja KMPT zorientowana była na zbadanie sytuacji kobiet, trudno nie odnotować nierówności pomiędzy pozbawionymi wolności mężczyznami a kobietami, które nie mogły korzystać z tej oferty edukacyjnej.

Z informacji udzielonych przez kierownictwo Aresztu Śledczego w Lublinie wynika, że nieutworzenie kierunków umożliwiających studiowanie skazanym kobietom podyktowane było przede wszystkim brakiem chęci wśród samych osadzonych. W latach 2022–2024 w wizytowanej jednostce zarejestrowano jedną prośbę kobiety oraz 87 prośb mężczyzn o podjęcie nauczania.

W opinii KMPT, oparcie oceny zainteresowania na liczbie wpływających wniosków, gdy skazane kobiety nie są informowane o możliwości podjęcia studiów w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności lub wiedzą, że dla kobiet takiej możliwości nie ma, nie jest miarodajne. Z doświadczeń przedstawicieli KMPT zgromadzonych w trakcie wizytacji prowadzonych w ostatnich latach wynika, że także w innych jednostkach penitencjarnych przebywają kobiety, które posiadają odpowiednie wykształcenie oraz deklarują chęć podjęcia studiów wyższych, gdyby pojawiła się taka możliwość.

Powyższe potwierdza także fakt, że już po wizytacji KMPT Ministerstwo Sprawiedliwości poinformowało o utworzeniu grupy dla skazanych kobiet, a w roku akademickim 2024/25 naukę rozpoczęła pierwsza grupa studentek.

V. Obszary wymagające poprawy

A. Traktowanie

37. Niepokój delegacji KMPT wzbudziła sytuacja transpłciowej osadzonej, która około siedem miesięcy wcześniej przeszła zabieg chirurgiczny polegający na wytworzeniu żeńskich narządów płciowych. W związku z przebytym zabiegiem otrzymała zalecenia lekarskie wykonywania dylatacji neowaginy specjalistycznym sprzętem medycznym. Osadzona w trakcie kontroli posiadanych przy przyjęciu do jednostki przedmiotów miała spotkać się z niestosownymi, prześmiewczymi uwagami

funkcjonariuszy – sugerującymi, że posiadane przedmioty będą służyły jej do masturbacji.

Ponadto zaniepokojenie wizytujących wzbudził fakt, że osadzonej nie były zapewnione warunki intymności niezbędne do wykonywania zabiegów dylatacji neowaginy zaleconych przez lekarza. Osadzona, z uwagi na objęcie statusem Osadzonej Zagrożonej Samobójstwem (dalej: OZS), przebywała w celi monitorowanej (monitorowany był również kącik sanitarny). W związku z powyższym osadzona zmuszona była do wykonywania intymnych zabiegów w zasięgu kamery, zakazywano jej także okrywania się kocem w trakcie wykonywania zabiegów⁴². **Takie warunki należy określić jako poniżające.**

Niezależnie od oceny zasadności umieszczenia osadzonej w celi monitorowanej stwierdzić należy, że w opisanych wyżej okolicznościach należało umożliwić korzystanie z niemonitorowanego pomieszczenia (np. gabinetu medycznego), aby zabieg mógł być wykonywany w higienicznych i zapewniających intymność warunkach. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur brak zapewnienia powyższych warunków prowadzi do poniżającego traktowania.**

38. Ponadto w trakcie wizytacji jeden z funkcjonariuszy pełniących służbę w jednostce pozwolił sobie na sformułowanie niestosownego komentarza pod adresem jednej z przedstawicielek KMPT. Sytuacja została zgłoszona zarówno kierownikowi ds. ochrony, a następnie dyrekcji i spotkała się z natychmiastową i zdecydowaną reakcją, a także deklaracją braku przyzwolenia na tego typu zachowania w przyszłości. Opisany przypadek wskazuje, że szkolenie funkcjonariuszy w zakresie komunikacji niedyskryminacyjnej, w szczególności ze względu na płeć, wymaga wzmocnienia.

39. **KMPT rekomenduje przypomnienie funkcjonariuszom i funkcjonariuszkom o obowiązku poszanowania godności zarówno osadzonych, jak i innych osób pełniących służbę, pracujących czy przebywających w jednostce – w szczególności o niedopuszczalności formułowania komentarzy dotyczących płci, o charakterze seksualnym.**

40. **Wobec całości ustaleń poczynionych na podstawie czynności dokonanych w trakcie wizytacji Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur dostrzega potrzebę wdrożenia szkoleń z zakresu przeciwdziałania dyskryminacji,**

⁴² Zgodnie z § 4 pkt 4 Zarządzenia nr 297/2022 Dyrektora Aresztu Śledczego w Lublinie z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego w Areszcie Śledczym w Lublinie: „Łóżka od rozpoczęcia apelu porannego do zakończenia apelu wieczornego pozostają zaścielone kocem”.

podnoszenia świadomości dotyczącej orientacji seksualnych, tożsamości płciowej oraz potrzeb osób trans- i interpłciowych⁴³.

41. Jednocześnie, jak informowano już w trakcie wizytacji, KMPT dostrzega potrzebę zapewnienia osadzonej dostępu do niemonitorowanego pomieszczenia, w którym zabiegi zlecone przez lekarza będą mogły być wykonywane w higienicznych, zapewniających poszanowanie intymności warunkach.

B. Warunki bytowe

42. Wizytujący zbadali warunki materialne panujące we wszystkich oddziałach, w których przebywały kobiety pozbawione wolności, oraz porównawczo także część oddziałów przeznaczonych wyłącznie dla mężczyzn.

Warunki materialne były zróżnicowane, część pawilonów była wyremontowana i przedstawiała odpowiedni standard, natomiast niektóre pawilony były w znacznie obniżonym standardzie, wymagające pilnego remontu. W jednym z kąpeków sanitarnych na ścianie brakowało znacznej części glazury, która miała wcześniej odpaść ze ściany.

Poza aspektem wizualnym takiej usterki należy zwrócić uwagę na kwestie zagrożenia dla zdrowia lub życia osadzonych, gdyż brak odpowiedniego zabezpieczenia ściany w tak niewielkim pomieszczeniu o zwiększonej wilgotności oraz przy możliwym bezpośrednim kontakcie z wodą może powodować rozwijanie się szkodliwej pleśni. Ponadto brak części glazury umożliwia swobodny dostęp do pozostałych płytek i oderwanie ich ze ściany, co może stanowić niebezpieczeństwo dla osadzonych.

Niepokój przedstawicieli KMPT wzbudziły także cele znajdujące się w tzw. łącznikach pomiędzy pawilonami mieszkalnymi. Są to cele dwuosobowe. W trakcie wizytacji w części tych cel odbywał się remont polegający na odmalowaniu ścian, jednak większość cel była w znacznym stopniu wyeksploatowana. Szczególną uwagę zwraca niewielki rozmiar okien oraz ich usytuowanie bezpośrednio pod sufitem w celi, co sprawia wrażenie przebywania na poziomie suterenu i utrudnia otwieranie okien.

⁴³ W proces szkolenia warto zaangażować niezależnych ekspertów posiadających specjalistyczną wiedzę w tych kwestiach. Personel powinien być przeszkolony w zakresie konkretnych i praktycznych zagadnień, takich jak: przeprowadzanie kontroli osobistych, klasyfikacji osadzonych i ich rozmieszczenie w zakładzie, identyfikowanie konkretnych form przemocy, zwłaszcza ze strony współwięźniów. Szkoleniem powinien zostać także objęty personel medyczny. Takie szkolenia pozwolą uniknąć dyskryminacyjnych postaw, założeń opartych na stereotypach i błędnych przekonaniach o potrzebach osób transpłciowych.

Ponadto umiejscowienie okien pod sufitem uniemożliwia obserwację otoczenia znajdującego się za oknem. Wizytujący spotkali się z określaniem tych cel słowem „lochy” z uwagi na niewielki rozmiar i usytuowanie okien, które zapewniają ograniczony dostęp do światła dziennego w porównaniu do innych cel mieszkalnych.

43. Krajowy Mechanizm zaleca przeprowadzenie prac remontowych w celu zrównania standardu warunków bytowych pomiędzy pawilonami mieszkalnymi oraz poszerzenie i obniżenie otworów okiennych w celach mieszkalnych w tzw. łącznikach pomiędzy pawilonami.

44. W trakcie wizytacji przedstawiciele KMPT otrzymali informację, że dyrekcja jednostki planuje przeprowadzenie remontu tych cel, a także poszerzenie i obniżenie otworów okiennych. **W związku z powyższym KMPT zwraca się o udzielenie informacji, jakie prace remontowe przeprowadzone zostały w oddziałach mieszkalnych po zakończeniu wizytacji Krajowego Mechanizmu oraz czy zabezpieczono środki na prace, które zostaną przeprowadzone w najbliższych miesiącach.**

45. W trakcie wizytacji delegacja otrzymywała także wiele sygnałów od osadzonych o obecności pluskiew w oddziałach mieszkalnych. Przedstawiciele KMPT widzieli także u jednej z osadzonych liczne ślady ugryzień oraz niewielkie podłużne ślady krwi na prześcieradle. Ponadto na materacach zarówno w celach mieszkalnych, jak i w magazynach (materace przygotowane do wydawania) widoczne były liczne charakterystyczne czarne ślady mogące być odchodami tych owadów. W magazynach zlokalizowanych w oddziałach mieszkalnych znajdowały się parownice, jednak pomimo ich zakupu problemu nie udało się wyeliminować.

46. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur rekomenduje pilne zintensyfikowanie działań mających na celu wyeliminowanie występowania pluskiew, w szczególności wymianę materacy oraz zwiększenie częstotliwości prowadzonych dezynsekcji. Jednocześnie KMPT zwraca się o przekazanie informacji, jakie kroki w celu wyeliminowania obecności pluskiew w jednostce podejmowane były w 2024 roku. Jeśli prowadzono w tym zakresie jakąkolwiek korespondencję w ostatnim roku, KMPT zwraca się o jej udostępnienie.

47. Przedstawiciele KMPT dostrzegli problem z dostępnością zastępczych biustonoszy dla kobiet. W magazynie centralnym dostępna była jedna sztuka, natomiast w magazynach w pawilonach mieszkalnych nie były one dostępne. Zgodnie z informacją przekazaną przez kierownictwo jednostki brak był wynikiem pomyłki, zakup biustonoszy został bowiem zlecony, ale niezrealizowany. W trakcie wizytacji kierownictwo wydało polecenie pilnego uzupełnienia braków magazynowych w tym zakresie. Członkowie delegacji otrzymywali także pojedyncze sygnały o nieotrzymaniu

niektórych z przysługujących im zgodnie z rozporządzeniem środków higienicznych, np. szczoteczek do zębów, lub niewystarczającej w skali miesiąca liczbie podasek⁴⁴. Brak tych artykułów higienicznych zapewnionych przez jednostkę w sytuacji, gdy osadzona nie ma środków finansowych na zakup ich w kantynie, może prowadzić do poczucia poniżenia.

48. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur rekomenduje zwiększenie monitorowania stanu magazynowego w zakresie środków higienicznych oraz bielizny zastępczej zarówno w magazynie centralnym, jak i magazynach zlokalizowanych w oddziałach mieszkalnych, aby możliwe było ich wydawanie na bieżąco.

49. Zgodnie z § 10 pkt 3 i 4 Instrukcji w sprawie postępowania z osadzonymi kobietami „jednostki penitencjarne przeznaczone dla kobiet lub wyodrębnione oddziały powinny dysponować poza świetlicą i oddzielnym pomieszczeniem do kontroli osobistej w miarę możliwości (...) zapleczem socjalnym w postaci pomieszczenia lub kąpika wyposażonego w urządzenia gospodarstwa domowego typu lodówka, kuchenka, piekarnik, naczynia; pomieszczeniem gospodarczym, które może pełnić funkcje pralni, suszarni, prasowni”. W wizytowanej jednostce nie zidentyfikowano tego rodzaju pomieszczeń.

50. KMPT rekomenduje wyodrębnienie w oddziałach mieszkalnych pomieszczeń socjalnych spełniających warunki, o których mowa w § 10 pkt 3 i 4 Instrukcji w sprawie postępowania z osadzonymi kobietami.

C. Monitoring wizyjny

51. Wizytujący zapoznali się z bieżącym podglądem monitoringu dostępnym w wartowni. Zaobserwowano wówczas, że w jednej z cel monitoringu w kąpiku sanitarnym wyposażonym w prysznic nie zawierał maskowania w obszarze prysznic. Wizytujący uzyskali informację, że prysznic w tej celi został wyłączony z użytku, a osadzone w niej przebywające korzystają z łaźni wspólnej w oddziale mieszkalnym. Podobne zapewnienie odebrano od funkcjonariuszek w oddziale, choć część z pytanych nie udzieliła precyzyjnej odpowiedzi.

W celu weryfikacji uzyskanej informacji przedstawiciele Krajowego Mechanizmu zapoznali się z nagraniem monitoringu z dnia poprzedzającego rozpoczęcie wizytacji,

⁴⁴ Zob. Załącznik 1 Normy należności przedmiotów dla osób osadzonych, Tabela 4 Normy należności środków higieny dla osób osadzonych – Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 2016 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1406).

na którym widoczne było użytkowanie prysznicza przez jedną z osadzonych. W związku z brakiem maskowania widoczne były części intymne osadzonej.

Taka sytuacja w każdym przypadku jest nieakceptowalna z uwagi na art. 73a § 5 Kodeksu karnego wykonawczego (dalej: k.k.w.)⁴⁵, zgodnie z którym „obraz z kamer systemu telewizji przemysłowej, zainstalowanych w części celi mieszkalnej przeznaczonej do celów sanitarno-higienicznych oraz w łazienkach, jest przekazywany do monitorów lub urządzeń, o których mowa w § 3, w sposób uniemożliwiający ukazywanie intymnych części ciała skazanego oraz wykonywanych przez niego intymnych czynności fizjologicznych”.

W kontekście badania sytuacji kobiet pozbawionych wolności dodatkowo zwrócić należy uwagę, że dostęp zarówno do bieżącego poglądu, jak i do treści zarchiwizowanych (do momentu nadpisania się monitoringu) mają funkcjonariusze, którymi poza oddziałami mieszkalnymi są w większości mężczyźni. Taka sytuacja może być dodatkowo poniżająca dla osadzonych i narażać je na niestosowne komentarze. Przedstawiciele KMPT odnotowali w trakcie wizytacji ryzyko występowania takich sytuacji.

52. Warto wskazać, że mające podtekst seksualny monitorowanie lub podglądanie osób podczas kąpieli w toaletach stanowi jedną z form przemocy seksualnej/przemocy ze względu na płeć (Sexual and Gender-Based Violence, SGBV)⁴⁶.

53. Delegacja Krajowego Mechanizmu po zakończeniu czynności przekazała informację o tej nieprawidłowości i otrzymała zapewnienie, że maskowanie zostanie niezwłocznie nałożone na rejestrowany obraz. **W związku z powyższym Krajowy Mechanizm zwraca się o udzielenie informacji, czy zapewniono maskowanie w obszarze prysznicza w celi, w której monitorowany jest kąciek sanitarny.**

54. W trakcie oglądu jednostki przedstawiciele Krajowego Mechanizmu odnotowali brak kamer w korytarzu prowadzącym do świetlicy znajdującej się w podpiwniczeniu. Z punktu widzenia prewencji tortur jest to obszar ryzyka. Miejsca niemonitorowane najczęściej wybierane są przez sprawców przemocy, monitoring stanowi bowiem obiektywne źródło dowodowe. Może on zatem ochronić także funkcjonariuszy przed fałszywymi oskarżeniami o stosowanie przemocy.

55. **Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur rekomenduje dokonanie przeglądu jednostki pod kątem identyfikacji niemonitorowanych części**

⁴⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2024 r. poz. 706).

⁴⁶ Zob. Przemoc seksualna i przemoc związana z płcią w miejscach pozbawienia wolności – zapobieganie i reagowanie Standardy, rozwiązania, przykłady z regionu OBWE, Publikacja Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (ODIHR), s. 27. Dostęp na stronie: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/1/559935.pdf>.

wspólnych i wyposażenia ich w kamery w celu ograniczenia obszarów nieobjętych monitoringiem.

D. Opieka medyczna

56. W wizytowanej jednostce osadzeni przyjmowani są przez dwóch lekarzy POZ⁴⁷. Jednostka współpracuje także z neurologiem, ortopedą, laryngologiem, dermatologiem oraz okulistą, którzy przyjmują doraźnie w ramach konsultacji. Ponadto w ramach części etatów cywilnych jednostka zatrudnia także ginekologa (0,25 etatu), psychiatrę (0,8 etatu), radiologa (0,4 etatu) oraz stomatologa na podstawie umowy cywilnoprawnej.

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur co do zasady nie odbierał sygnałów świadczących o nieprawidłowościach w dostępie do świadczeń medycznych. Niepokojąca była natomiast skala skarg dotyczących konsultacji ginekologicznych, świadczących o nieprawidłowościach związanych z przebiegiem badania, w szczególności bolesności badań i atmosfery, w jakich są przeprowadzane (m.in. niedopuszczalnych, poniżających komentarzy).

Osadzone wielokrotnie wskazywały, że atmosfera i przebieg konsultacji zniechęcają je do zgłaszania jakichkolwiek problemów i ze względu na te okoliczności wolą unikać wizyt u ginekologa. W kilku przypadkach konsultacje określone zostały jako traumatyzujące.

Przytaczane wypowiedzi lekarki sugerowały, że dochodzić mogło do przemocy związanej z płcią. Za taką należy bowiem uznać m.in. obraźliwe lub poniżające komentarze, komentarze o charakterze seksualnym, działania w inny sposób skierowane przeciwko seksualności osoby, podejmowane przez dowolną osobę bez względu na jej relację z ofiarą, w dowolnym otoczeniu⁴⁸.

Ponadto, odnosząc się do badania sytuacji kobiet w jednostkach penitencjarnych, należy stwierdzić, że jakość świadczonej opieki ginekologicznej jest jednym z kluczowych obszarów. Poza działalnością profilaktyczną i leczniczą, analogiczną jak w przypadku innych specjalności, ginekologia obejmuje także okres ciąży i połogu, wymagający nierzadko wzmożonej opieki.

Dostępność badania ginekologicznego istotna jest także z punktu widzenia identyfikowania obrażeń mogących świadczyć o stosowaniu tortur lub innych form niehumanitarnego traktowania. Z tego punktu widzenia jednak ma szczególne znaczenie,

⁴⁷ Współpracujących na podstawie umowy cywilnoprawnej w wymiarze 132 godzin miesięcznie.

⁴⁸ Przemoc seksualna i przemoc związana z płcią w miejscach pozbawienia wolności – zapobieganie i reagowanie Standardy, rozwiązania, przykłady z regionu OBWE, Publikacja Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (ODIHR), s. 23. Dostęp na stronie: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/1/559935.pdf>.

aby osoby pozbawione wolności chciały zgłosić się na badanie oraz nie obawiały się reakcji ze strony lekarza, który powinien zbudować z pacjentem relację opartą na zaufaniu.

57. KMPT rekomenduje w związku z powyższym podjęcie działań mających na celu wyeliminowanie sygnalizowanych przejawów przemocy SGBV oraz zwiększenie poczucia bezpieczeństwa osadzonych w trakcie wizyt ginekologicznych, w szczególności przez wymaganie od personelu profesjonalnego postępowania z pacjentkami.

58. KMPT zaleca również przeprowadzenie wśród osadzonych anonimowej ankiety umożliwiającej dokładne rozpoznanie obszarów wymagających wzmocnienia w zakresie opieki ginekologicznej w AŚ w Lublinie.

E. Aktywizacja osadzonych

59. Każdorazowo w trakcie wizytacji przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur zwracają uwagę na tworzenie dla skazanych możliwości udziału w zorganizowanych aktywnościach poza celą mieszkalną, zarówno w formie zatrudnienia, kształcenia, jak i zajęć kulturalno-oświatowych.

Porównanie kierowanej do skazanych mężczyzn oraz kobiet oferty kulturalno-oświatowej oraz sportowej prowadzi do wniosku, że nie są one tak samo atrakcyjne zarówno pod względem ich liczby, jak i różnorodności. W latach 2022–2024 dla skazanych mężczyzn miało miejsce 66 wydarzeń, natomiast dla skazanych kobiet – 12.

Dodatkowo w przypadku mężczyzn ponad połowa, tj. 44 z nich, realizowanych było poza jednostką, w trybie art. 91 pkt 4 k.k.w. W przypadku kobiet było to jedno wydarzenie w ciągu trzech lat.

Dla mężczyzn odbywających karę w systemie półotwartym i otwartym organizowane są cykliczne zajęcia sportowe odbywające się na terenie hali Państwowej Straży Pożarnej w Lublinie. W analizowanym okresie tego typu zajęcia odbyły się 26 razy. Dla skazanych kobiet w latach 2022–2024 nie organizowano zajęć sportowych.

Zgodnie z wytycznymi CPT kobiety w jednostkach penitencjarnych powinny mieć dostęp do kompleksowego programu wartościowych zajęć (tj. pracy, szkolenia, edukacji, aktywności sportowej) na równi z mężczyznami. Komitet nierzadko obserwował dysproporcję w tym zakresie, uzasadnianą różnicą liczebności kobiet i mężczyzn. Zdaniem CPT takie dyskryminujące podejście może utrzymywać stereotypy dotyczące społecznej roli kobiet⁴⁹.

⁴⁹ Zob. Wytyczne Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom (CPT), Kobiety w więzieniu, styczeń 2018 r., CPT/Inf (2018) 5.

60. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur rekomenduje wzbogacenie oferty zajęć kulturalno-oświatowych oferowanych skazanym kobietom przez zwiększenie ogólnej liczby zajęć, zwiększenie liczby aktywności realizowanych poza jednostką oraz wprowadzenie oferty zajęć sportowych dla kobiet.

61. W tym miejscu należy także zwrócić uwagę na szczególnie trudną sytuację osadzonych (skazanych bądź tymczasowo aresztowanych), które dodatkowo objęte są statusem, o którym mowa w art. 88a k.k.w., tj. stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu (dalej: „N”). Ze względu na szereg zabezpieczeń, z jakim związane jest przemieszczanie się takiej osoby po terenie jednostki penitencjarnej, osoby te doświadczają ograniczeń w realizacji podstawowych uprawnień. W trakcie wizytacji KMPT w Areszcie Śledczym w Lublinie przebywała tymczasowo aresztowana o statusie „N”, która, jak wynikało z analizy informacji udostępnionych członkom delegacji, nie miała możliwości regularnego korzystania ze świetlicy czy spacerów (dostęp do świeżego powietrza).

62. KMPT rekomenduje dokonanie analizy dostępu osadzonych o statusie „N” do wszelkich uprawnień przysługujących osadzonym, z których korzystanie odbywa się poza całą mieszkalną, i zapewnienie dostępu do ich realizacji na poziomie nie niższym niż wymagany przepisami prawa.

F. Kontakt ze światem zewnętrznym

63. Przedstawiciele KMPT w ramach oglądu jednostki udali się m.in. do pomieszczeń, w których realizowane są widzenia. W wizytowanej jednostce znajduje się jedna sala z 35 stanowiskami przeznaczonymi do widzeń nadzorowanych oraz 15 stanowiskami uniemożliwiającymi bezpośredni kontakt, a także odrębne pomieszczenie do realizacji widzeń bez obecności osoby dozoru.

64. Uwagę wizytujących zwrócił sposób organizacji sali widzeń przeznaczonej do realizacji widzeń nadzorowanych. Stanowiska do realizacji widzeń zorganizowane zostały przez oddzielenie przestrzeni, w której przebywają osadzeni, od odwiedzających niewielkim murkiem obłożonym płytkami ceramicznymi, na którym znajduje się blat (ok. 30–40 cm). Po jednej stronie znajdują się pojedyncze taborety dla osadzonych, po drugiej zaś – po dwa dla osób odwiedzających. Wszystkie na stałe przytwierdzone były do podłogi. Poszczególne stanowiska były oddzielone od siebie przezroczystymi przesłonami, oddzielając jedną osobę osadzoną i jej odwiedzających od pozostałych.

Zdaniem KMPT taki sposób organizacji sali widzeń rodzić może szereg niedogodności zarówno dla osadzonych, jak i osób odwiedzających. W pierwszej kolejności uwagę zwraca znaczne oddzielenie osób osadzonych i odwiedzających,

w sposób znacznie utrudniający nawiązanie kontaktu fizycznego, choćby podanie sobie ręki w pozycji siedzącej. Odległość przymocowanych do podłoża taboretów od blatu, jego wysokość i niewielka szerokość może utrudniać wspólne spożywanie posiłków lub napojów, zwłaszcza dzieciom i innym osobom niskiego wzrostu. Dyskomfortowe może być także dłuższe siedzenie na taborecie bez możliwości podparcia.

Wszelki dyskomfort fizyczny lub psychiczny może utrudniać realizację widzeń i zniechęcać do korzystania z nich. Kluczowe jest z tej perspektywy samopoczucie dzieci, które uczestnicząc w widzeniach, powinny doświadczać jak najmniejszej ilości ograniczeń, jaka jest akceptowalna przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa.

Przedstawiciele KMPT w trakcie dotychczasowych wizytacji w innych jednostkach nierzadko spotykali się z oświadczeniami ze strony osadzonych, że nie chcą oni, aby ich dzieci przychodziły na widzenia, z uwagi na potencjalnie traumatyzujący dla dzieci wpływ takich wizyt. KMPT stoi na stanowisku, że jednostki powinny dołożyć wszelkich starań, aby przestrzeń, w której realizowane są widzenia, była jak najbardziej przyjazna dla odwiedzających (w tym dzieci) i sprzyjała utrzymywaniu przez skazanych kontaktu ze światem zewnętrznym. Ten czynnik odgrywa także istotną rolę w procesie readaptacji skazanych w społeczeństwie po opuszczeniu jednostki penitencjarnej, a w trakcie pobytu w jednostce spełnia funkcję gwarancyjną, umożliwiając poinformowanie osób trzecich o ewentualnym niewłaściwym traktowaniu.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że funkcjonujące w zdecydowanej większości jednostek rozwiązanie, polegające na wyposażeniu sal widzeń w stoliki i krzesła nieprzymocowane do podłoża, ogranicza niedogodności opisane powyżej.

65. KMPT rekomenduje organizację sali widzeń w sposób zachęcający do korzystania z widzeń, umożliwiający zachowanie prywatności i komfortu, w szczególności wyposażenie sali w stoliki oraz krzesła nieprzymocowane do podłoża.

66. Odnosząc się do realizacji widzeń z udziałem dzieci, należy wspomnieć także o potrzebie wzbogacenia kącika dla dzieci zorganizowanym w sali widzeń. W trakcie wizytacji w kąciku znajdował się jeden stolik, dwa krzeselka, dwie maskotki oraz dwie książki dla dzieci. W ocenie wizytujących wyposażenie przestrzeni w większą liczbę różnorodnych zabawek, dostosowanych do różnych grup wiekowych, może pozytywnie wpłynąć na budowanie przez osadzonych więzi rodzinnych.

67. KMPT zaleca zwiększenie i wzbogacenie przestrzeni dla dzieci w sali widzeń przez wyposażenie jej w większą liczbę książek, zabawek, a także przyborów do pisania i rysowania.

68. Z informacji ustnej uzyskanej w trakcie wizytacji wynika, że jednostka planowała wstępnie zmniejszenie liczby stanowisk, przy których realizowane są widzenia uniemożliwiające bezpośredni kontakt, i wyodrębnienie kolejnego pomieszczenia przeznaczonego do realizacji nagrody w postaci widzeń bez osoby dozorującej. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur z aprobatą przyjmuje ideę zwiększania infrastruktury umożliwiającej częstsze udzielanie widzeń osadzonym, w szczególności realizowanych bez osoby dozorującej. **W związku z powyższym KMPT zwraca się o informację, czy zostały zabezpieczone środki przeznaczone na prace remontowe związane z wyodrębnieniem pomieszczenia przeznaczonego do realizacji widzeń bez osoby dozorującej i na kiedy zaplanowano prace w tym zakresie.**

69. W kontekście realizacji nagrody w postaci widzenia bez obecności osoby dozorującej lub realizacji takiego widzenia w odrębnym pomieszczeniu ponownie wskazać należy na dysproporcję pomiędzy udzielaniem jej osadzonym kobietom i mężczyznom. W latach 2022–2024 (do dnia wizytacji) kobietom nagrody w postaci zezwolenia na widzenie bez osoby dozorującej udzielono 6 razy, natomiast mężczyznom – 97 razy. W tym samym okresie nagrody w postaci zezwolenia na widzenie bez osoby dozorującej w oddzielnym pomieszczeniu kobietom udzielono 11 razy, natomiast mężczyznom – 109 razy. Przedstawiony stosunek liczbowy przekracza zatem dysproporcję między liczbą skazanych kobiet i mężczyzn⁵⁰.

70. **Biorąc pod uwagę pozytywny wpływ wskazanych powyżej nagród na budowanie i wzmacnianie bliskich relacji, w tym rodzinnych, KMPT zachęca do zwiększenia liczby udzielanych nagród w ogólnej populacji osadzonych oraz niwelowanie dysproporcji między udzielaniem tych nagród osadzonym kobietom i mężczyznom.**

71. Z informacji pisemnej⁵¹ uzyskanej w trakcie wizytacji wynika, że w latach 2022–2024 udzielono 49 przepustek dla kobiet oraz 2049 dla mężczyzn. Różnica jest zatem blisko 42-krotna. Biorąc pod uwagę dysproporcję liczebności kobiet w stosunku do mężczyzn przebywających w jednostce, należy stwierdzić, że skazanym mężczyznom udzielano tego rodzaju nagrody blisko dziesięciokrotnie częściej niż kobietom.

⁵⁰ Porównania dokonano w oparciu o liczbę kobiet i mężczyzn przebywających w jednostce w dniu rozpoczęcia wizytacji (139 kobiet i 758 mężczyzn), jednakże z informacji uzyskanej od kierownictwa wynika, że liczba kobiet ulegała w czasie poprzedzającym wizytację regularnemu zmniejszeniu. Zgodnie z takim trendem wskazać należy, że również stosunek liczbowy nagród udzielanych skazanym kobietom i mężczyznom powinien wynosić mniej niż 1:5. Wskazana wyżej dysproporcja wynosiła natomiast blisko 1:10.

⁵¹ D/K-P.0812.4.2024.MK.

Tak znaczna dysproporcja może świadczyć o utrzymującej się długofalowo gorszej sytuacji kobiet pozbawionych wolności w porównaniu ze skazanymi mężczyznami. Ocena liczby przepustek udzielonych w latach 2022–2024, w połączeniu z ubogą ofertą edukacyjną oraz kulturalno-oświatową i sportową dla kobiet, prowadzi do wniosku, że kobiety przebywające w wizytowanej jednostce systemowo nie są uwzględniane przy planach aktywizacji osadzonych na równym poziomie z mężczyznami.

72. KMPT rekomenduje dokonanie analizy przytoczonych danych w celu ustalenia przyczyn występowania dysproporcji między udzielaniem przepustek osadzonym kobietom i mężczyznom i wyeliminowania jej w przyszłości.

73. Ponadto Krajowy Mechanizm zwraca się z prośbą o udzielenie informacji, jaka była przyczyna tak znacznej dysproporcji między liczbą udzielanych kobietom i mężczyznom przepustek.

G. Dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

74. W trakcie wizytacji jednostek, w których zgodnie z przeznaczeniem mogą przebywać osoby poruszające się przy pomocy wózka ortopedycznego, przedstawiciele KMPT badają ich dostosowanie do potrzeb osób z tym rodzajem niepełnosprawności (dalej: OzN). Z uwagi na to, że wizytacja KMPT zorientowana była na zbadanie sytuacji kobiet pozbawionych wolności, ocenie podlegały warunki panujące w oddziałach, w których przebywały kobiety. W trakcie wizytacji w jednostce nie przebywała kobieta poruszająca się przy pomocy wózka ortopedycznego.

Budynek oddziału mieszkalnego, w którym mogą przebywać OzN, posiada podjazd umożliwiający samodzielne wejście do budynku. Cele mieszkalne przystosowane do potrzeb OzN znajdują się na tym samym poziomie co wejście do budynku, natomiast świetlica, fryzjerna, palarnia oraz szwalnia zlokalizowane były w niższej kondygnacji, do której dostęp wymagał pokonania schodów.

Dostęp na plac spacerowy odbywa się co do zasady przez łącznik pomiędzy oddziałami, który znajduje się na niższym poziomie, w związku z czym do przejścia konieczne jest pokonanie trzech stopni.

Dostosowanie jednostki oznacza dostępność na poziomie umożliwiającym osobie korzystającej z wózka ortopedycznego samodzielne poruszanie się po jednostce w celu realizacji wszystkich uprawnień przysługujących osobie pozbawionej wolności, takich jak m.in. korzystanie ze spaceru, świetlicy oddziałowej oraz centralnej, biblioteki, ambulatorium czy sali widzeń.

Należy w tym miejscu podkreślić, że nie jest akceptowalne przyjmowanie praktyki zastępczej polegającej na pokonywaniu barier architektonicznych przy

pomocy innych skazanych, np. wnoszeniu osób z niepełnosprawnością po schodach. Taka praktyka może budzić poczucie poniżenia i zależności oraz stawiać osobę z niepełnosprawnością w gorszej pozycji względem innych osadzonych.

75. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur rekomenduje przeprowadzenie prac remontowych w celu pełnego dostosowania jednostki do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

H. System szkoleń

76. W latach 2022–2024 odbyły się łącznie 32 szkolenia dla personelu, których zakres dotyczył m.in. wykonywania podstawowych obowiązków związanych z pełnieniem służby w jednostce penitencjarnej⁵². W analizowanym okresie nie przeprowadzono dla funkcjonariuszy i pracowników szkoleń związanych ściśle z prewencją tortur, nieludzkiego i poniżającego traktowania albo karania, przeciwdziałaniem dyskryminacji, zapobieganiem nadużyć na tle seksualnym, szczególnych potrzeb osadzonych LGBTQ+. Biorąc pod uwagę standardy międzynarodowe, a także ustalenia poczynione w trakcie wizytacji, zorganizowanie szkoleń ze wskazanego wyżej zakresu jest niezbędne.

77. Zgodnie z Regułą 32 Reguł z Bangkoku: „Funkcjonariusze oraz funkcjonariuszki powinni mieć równy dostęp do szkoleń, a władze jednostki powinny otrzymać odpowiednią wiedzę na temat zakazu dyskryminacji, ochrony pracowników przed dyskryminacją oraz nadużyciami seksualnymi”. Z kolei Reguła 33.1. wskazuje, że „cały personel pracujący z kobietami powinien zostać przeszkolony z zakresu potrzeb związanych z płcią oraz poszanowania praw kobiet w detencji penitencjarnej”.

78. W odpowiedzi na pisma Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczące rozszerzenia oferty szkoleniowej dla funkcjonariuszy Służby Więziennej i pracowników cywilnych jednostek penitencjarnych Dyrektor Generalny Służby Więziennej z aprobatą odniósł się do postulowanych zmian. DGSW wskazał, że podjęte zostaną działania mające na celu uzupełnienie programów szkoleniowych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej o zagadnienia związane z przemocą

⁵² Szkolenie doskonalące z zakresu zagadnień bezpieczeństwa i samoobrony (w tym udzielanie pierwszej pomocy przedmedycznej, używania i wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego, rozpoznawania werbalnych i niewerbalnych sygnałów agresji, negocjacji i mediacji oraz reagowania w sytuacjach kryzysowych; Ruch osadzonych po terenie jednostki organizacyjnej, Wykonywanie zadań służbowych w kontakcie z osadzonymi młodocianymi; Szkolenie strzeleckie – zasady bezpiecznego posługiwania się uzbrojeniem; Rozpoznawanie i zapobieganie samobójstwom wśród osadzonych; Postępowanie z osadzonymi stwarzającymi poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego lub aresztu śledczego; Przeciwdziałanie negatywnym przejawom podkultury przestępczej; Kontrola, rodzaje kontroli i jej znaczenie dla bezpieczeństwa jednostki.

seksualną i przemocą ze względu na płeć wśród osadzonych, w szczególności kobiet, osób młodocianych, osób LGBT+ i cudzoziemców⁵³.

79. KMPT rekomenduje włączanie do programów szkoleniowych zagadnień związanych z międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka i prewencji tortur, praktycznym wykorzystaniem Protokołu Stambulskiego, Regułami Mandeli oraz Regułami z Bangkoku, przemocą seksualną i przemocą ze względu na płeć wśród osadzonych, w szczególności kobiet, osób młodocianych, osób LGBT+ i cudzoziemców. Ponadto KMPT rekomenduje organizowanie cyklicznych szkoleń związanych z komunikacją interpersonalną i deeskalacją napięcia w sytuacjach konfliktowych, sposobami radzenia sobie ze stresem, pracy z traumą i ofiarami przemocy.

VI. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

a) Dyrektor Aresztu Śledczego w Lublinie:

1. Przypomnienie funkcjonariuszom i funkcjonariuszkom o obowiązku poszanowania godności zarówno osadzonych, jak i innych osób pełniących służbę, pracujących lub przebywających w jednostce, w szczególności o niedopuszczalności formułowania komentarzy dotyczących płci, o charakterze seksualnym;
2. Włączenie do programów szkoleniowych zagadnień z zakresu przeciwdziałania dyskryminacji, podnoszenia świadomości dotyczącej orientacji seksualnych, tożsamości płciowej oraz potrzeb osób trans- i interpłciowych, międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka i prewencji tortur, a także szkoleń związanych z praktycznym wykorzystaniem Protokołu Stambulskiego, Regułami Mandeli oraz Regułami z Bangkoku, przemocą seksualną i przemocą ze względu na płeć wśród osadzonych, w szczególności kobiet, osób młodocianych, osób LGBT+ i cudzoziemców, komunikacją interpersonalną i deeskalacją napięcia w sytuacjach konfliktowych, sposobami radzenia sobie ze stresem, pracy z traumą i ofiarami przemocy;
3. Zapewnienie transpłciowej osadzonej dostępu do niemonitorowanego pomieszczenia, w którym zabiegi zlecone przez lekarza będą mogły być wykonywane w higienicznych, zapewniających poszanowanie intymności warunkach;

⁵³ Odpowiedź Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 3 września 2024 r., BP.414.68.2024.KSM.

4. Przeprowadzenie prac remontowych w celu zrównania standardu warunków bytowych pomiędzy pawilonami mieszkalnymi oraz poszerzenie i obniżenie otworów okiennych w celach mieszkalnych w tzw. łącznikach pomiędzy pawilonami;
5. Pilne zintensyfikowanie działań mających na celu wyeliminowanie pluskiew, w szczególności wymianę materacy oraz zwiększenie częstotliwości prowadzonych dezynsekcji;
6. Zwiększenie monitorowania stanu magazynowego w zakresie środków higienicznych oraz bielizny zastępczej zarówno w magazynie centralnym, jak i magazynach zlokalizowanych w oddziałach mieszkalnych;
7. Wyodrębnienie w oddziałach mieszkalnych pomieszczeń socjalnych spełniających warunki, o których mowa w § 10 pkt 3 i 4 Instrukcji w sprawie postępowania z osadzonymi kobietami;
8. Przeprowadzenie prac remontowych w celu pełnego dostosowania jednostki do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
9. Dokonanie przeglądu jednostki pod kątem identyfikacji niemonitorowanych części wspólnych i wyposażenia ich w kamery w celu ograniczenia obszarów nieobjętych monitoringiem;
10. Podjęcie działań mających na celu zwiększenie poczucia bezpieczeństwa osadzonych w trakcie wizyt ginekologicznych, w szczególności przez wymaganie od personelu profesjonalnego postępowania z pacjentkami;
11. Przeprowadzenie wśród osadzonych anonimowej ankiety umożliwiającej dokładne rozpoznanie obszarów wymagających wzmocnienia w zakresie opieki ginekologicznej;
12. Wzbogacenie oferty zajęć kulturalno-oświatowych oferowanych skazanym kobietom przez zwiększenie ogólnej liczby zajęć, zwiększenie liczby aktywności realizowanych poza jednostką oraz wprowadzenie oferty zajęć sportowych dla kobiet;
13. Dokonanie analizy dostępu osadzonych o statusie „N” do wszelkich uprawnień przysługujących osadzonym, z których korzystanie odbywa się poza celą mieszkalną, i zapewnienie dostępu do ich realizacji na poziomie nie niższym niż wymagany przepisami prawa;
14. Organizację sali widzeń w sposób zachęcający do korzystania z widzeń, umożliwiający zachowanie prywatności i komfortu, w szczególności wyposażenie sali w stoliki oraz krzesła nieprzymocowane do podłoża;

15. Zwiększenie i wzbogacenie przestrzeni dla dzieci w sali widzeń przez wyposażenie jej w większą liczbę książek, zabawek, a także przyborów do pisania i rysowania;
16. Ustalenie przyczyn występowania dysproporcji między udzielaniem nagród, w szczególności tych, o których mowa w art. 138 § 1 pkt, 2, 3, 7 i 8 k.k.w., skazanym kobietom i mężczyznom oraz wyeliminowanie tej dysproporcji w przyszłości;

b) Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Lublinie:

1. Zapewnienie Dyrektor Aresztu Śledczego w Lublinie środków finansowych na realizację tych spośród powyższych zaleceń, które wymagają nakładów finansowych.

VII. Informacje dodatkowe

Na podstawie art. 20 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zwraca się do **Dyrektor Aresztu Śledczego w Lublinie** o udzielenie informacji wskazanych w pkt 44, 46, 53, 68 oraz 73 raportu.

Opracowała: Magdalena Laskowska

Za Zespół podpisuje:

Katarzyna Kopystyńska

Zastępczyni Dyrektora Zespołu

/-wydano i podpisano elektronicznie/